

STORTINGET

Innst. 376 S

(2023–2024)

Innstilling til Stortinget
fra arbeids- og sosialkomiteen

Dokument 8:142 S (2023–2024)

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Aleksander Stokkebø, Henrik Asheim og Anna Molberg om å forebygge, dokumentere og slå ned på lønnstyveri, og hjelpe ofrene for arbeidslivskriminalitet

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

- Stortinget ber regjeringen gjennomgå og forbedre informasjonen som gis til utenlandske arbeidstakere i forbindelse med registrering for arbeid i Norge, herunder ved utdeling av d-nummer, og komme tilbake til Stortinget i løpet av 2024.
- Stortinget ber regjeringen utvide ordningen med HMS-kort til flere utsatte bransjer, forsterke kortene med biometriske data og formelle kvalifikasjoner, og deretter utvide kortenes gyldighetstid, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.
- Stortinget ber regjeringen inkludere flere sanntidsopplysninger i HMS-kortet, herunder lage en kobling til A-ordningen (lønn og skattetrekk), OTP-innbetalinger og ytelsesutbetalinger fra Nav, samt sørge for at sannsynlige brudd på reglene automatisk rapporteres til den aktuelle tilsynsmyndigheten, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.
- Stortinget ber regjeringen utrede krav om fysisk ID-sjekk eller bruk av BankID ved utstedelse av HMS-kort, og komme tilbake til Stortinget i løpet av 2024.

- Stortinget ber regjeringen utrede krav om skriftlig arbeidskontrakt fra første arbeidsdag, og som minimum innføre krav om at lønnsopplysninger og de mest sentrale arbeidsvilkårene skal være gitt skriftlig fra dag én, og komme tilbake til Stortinget i løpet av 2024.
- Stortinget ber regjeringen innføre en digital løsning for arbeidskontrakter, for å sikre enklere kontroll av at arbeidstakernes rettigheter og lønnskrav blir ivaretatt, og komme tilbake til Stortinget innen revidert nasjonalbudsjett for 2025.
- Stortinget ber regjeringen utrede hvordan staten kan overta inndrivingen ved de mer åpenbare tilfellene av lønnstyveri, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte - med sikte på innføring i 2025.
- Stortinget ber regjeringen utrede hvordan den juridiske hjelpen til ofre for lønnstyveri kan styrkes, herunder om den bør innlemmes i ordningene med fri rettshjelp eller rettsråd, og komme tilbake til Stortinget innen statsbudsjettet for 2025.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslagene.

Komiteens behandling

Komiteen ba i brev av 11. april 2024 om statsrådets vurdering av forslaget. Statsrådets svarbrev av 26. april 2024 følger vedlagt.

Som ledd i komiteens behandling ble det bedt om skriftlig innspill. Det kom 7 innspill.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Bjørnar Skjæran, Anette Trettebergstuen, Berit Tønnesen og Torbjørn Vereide, fra Høyre, Henrik Asheim, Anna Molberg og Aleksander Stokkebø, fra Senterpartiet, Tor Inge Eidesen og Per Olaf Lundteigen, fra Fremskrittspartiet, Dagfinn Henrik Olsen og Gisle Meininger Saudland, fra Sosialistisk Venstreparti, Kirsti Bergstø og lederen Freddy André Øvstegård, og fra Rødt, Mímir Kristjánsson, viser til Representantforslag 142 S (2023–2024) fra stortingsrepresentantene Aleksander Stokkebø, Henrik Asheim og Anna Molberg om å forebygge, dokumentere og slå ned på lønnstyveri, og hjelpe ofrene for arbeidslivskriminalitet.

Komiteen viser til at det er tverrpolitisk enighet om viktigheten og nødvendigheten av å bekjempe arbeidslivskriminalitet.

Komiteen viser videre til bestemmelsene i straffeloven §§ 395 og 396 om lønnstyveri. Bestemmelsene fastsetter straff for arbeidsgivere som utilbørlig og med forsett om en uberettiget vinning for seg selv eller andre unnlater å betale avtalt eller lovbestemt lønn eller annen godtgjørelse.

Komiteen understreker viktigheten av organiserte arbeidsgivere og arbeidstakere i kampen mot arbeidslivskriminalitet, herunder lønnstyveri og sosial dumping.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre og Fremskrittspartiet, merker seg at statsråden i sitt svarbrev viser til at regjeringen Støre i oktober 2022 la frem en handlingsplan mot sosial dumping og arbeidslivskriminalitet og at tiltakene i handlingsplanen dekker mange av de temaene som forslagsstillerne tar opp i representantforslaget. Flertallet merker seg videre at statsråden varsler en utredning med en rekke tiltak knyttet til kontroll og sanksjon av arbeidsmiljøkriminalitet og at regjeringen tar sikte på å sende forslag på bred alminnelig høring.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet støtter intensjonen i forslagene og viser til regjeringens ambisjon i Hurdalsplattformen om et trygt, velorganisert og seriøst arbeidsliv.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre og Fremskrittspartiet, mener et arbeidsliv med høy organisasjonsgrad blant både arbeidsgivere og arbeidstakere er nødvendig for å bekjempe arbeidslivskriminalitet, sosial dumping og useriøsitet.

Flertallet vil i den forbindelse fremheve følgende fra LOs skriftlige innspill:

«Et paradoks er at noen av de delene av arbeidslivet som trenger fagforeninger mest, i dag har en kritisk lav organisasjonsgrad. Renhold, hotell og restaurant, varebiltransport og deler av byggenæringen er opplagte eksempler. Her finner vi også de fleste eksemplene på lønnstyveri og grov arbeidslivskriminalitet. Å løse disse problemene krever en innsats som strekker seg langt utover juridisk bistand og tilsyn, og som er nødt til å inkludere en innsats for høyere organisasjonsgrad og et sterkere førstelinjeforsvar ute på arbeidsplassene, i form av tillitsvalgte, kollektive avtaler og arbeidere med forhandlingsmakt.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet støtter LO i dette synet og vil fremheve Arbeiderparti- og Senterparti-regjeringens tiltak for å øke organisasjonsgraden ved å doble fagforeningsfradraget og å gi ytterligere muligheter for avtaleinngåelse for virksomheter med tariffavtale i arbeidsmiljøloven.

Disse medlemmer vil videre vise til rapport fra bygge- og anleggsnæringens ekspertutvalg for godkjenning av kvalifikasjoner og innsats mot useriøse aktører, «Enkelt å være seriøs». Rapporten ble utarbeidet på oppdrag fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet gitt i brev av 6. mai 2014.

Disse medlemmer mener rapporten inneholder forslag som vil bidra til et mer seriøst arbeidsliv. Det er snart 10 år siden rapporten ble ferdig, og det har skjedd mye siden den gang. Arbeidslivet har endret seg og det har blant annet blitt etablert tverretatlige A-krim samarbeid. Disse medlemmer mener Arbeidstilsynets rolle som tilsynsmyndighet er en viktig del av både forebygging gjennom veiledning, men også for å avdekke brudd på arbeidsmiljøloven. Styrking av Arbeidstilsynets fysiske tilsynsaktivitet og bedre samordning mellom de relevante etatene er et viktig tiltak.

Komiteens medlemmer fra Høyre understreker at Norge har et svært godt og velorganisert arbeidsliv. Likevel finnes det useriøse arbeidsgivere som begår lønnstyveri, hvor man ikke utbetaler den lønnen arbeidstakeren har rett på. Det er en kynisk form for arbeidslivskriminalitet som utnytter sårbare mennesker, og utenlandske arbeidstakere er særlig utsatt. Disse medlemmer understreker at lønnstyveri er alvorlig kriminalitet og må slås hardt ned på. Det må forebygges mer, flere tilfeller må avdekkes og det må gjøres vanskeligere å begå lønnstyveri. Ofrene må også få bedre hjelp til å kreve tilbake den lønnen de har rett på.

Disse medlemmer merker seg at hovedtyngden av høringsinnspillene gir sin støtte til forslagene som fremmes i representantforslaget.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet støtter forslagsstillernes intensjon, men viser til at deler av forslaget om utvidet informasjons- og kontrollarbeid allerede dekkes av etablerte ordninger. Det er videre slik at Stortinget har endret bestemmelser om tidspunkt for når en arbeidskontrakt senest skal foreligge samt straffebestemmelser for lønnsstyveri, og det er formålstjenlig å la nye regler få virke før det på ny gjøres endringer i rammeverket. Disse medlemmer viser videre til at statliggjøring av inndrivelse av åpenbare tilfeller av lønnsstyveri vil kunne være både et ressurskrevende og byråkratiserende element.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti stiller seg positive til at Høyre tar arbeidslivskriminalitet på alvor. Disse medlemmer er imidlertid usikre på om alle forslagene treffer etter hensikten, og merker seg i statsrådets svarbrev at flere saker allerede er under utarbeidelse fra Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) når det gjelder tilgang på informasjon, eller Arbeidstilsynet på HMS-arbeidet og digitale løsninger for arbeidskontrakter. Disse medlemmer understreker også viktigheten av et organisert arbeidsliv som det fremste våpenet mot lønnsstyveri og annen arbeidslivskriminalitet.

Komiteens medlem fra Rødt ønsker flere og langt mer effektive verktøy for å bekjempe arbeidslivskriminalitet og for å straffe kriminelle arbeidsgivere. Dette medlem mener det er et alvorlig samfunnsproblem at det i dag er nærmest risikofritt å begå arbeidslivskriminalitet.

Dette medlem visert til statsrådets svarbrev og merker seg at regjeringen jobber med flere av temaene og tiltakene som foreslås i dette representantforslaget. Dette medlem er glad for at det er bred enighet om at arbeidslivskriminalitet må slås hardere ned på.

Forslag 1 i representantforslaget

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre og Fremskrittspartiet, viser til regjeringens handlingsplan mot sosial dumping og arbeidslivskriminalitet og tiltak der for å styrke informasjon til utenlandske arbeidstakere. Flertallet vil videre vise til at flere offentlige etater utvikler nettbasert informasjon som skal gjøre opplysninger om arbeidsforhold og regelverk lettere tilgjengelig for utenlandske arbeidsgivere, blant annet IMDi, som har fått i oppdrag å utvikle nyinorge.no som en samlet digital tjeneste for at det skal være enkelt for arbeidsinnvandrere, flyktninger, utenlandske studenter mfl. å være ny i Norge. Flertallet vil igjen fremheve viktigheten av det organiserte arbeidslivet og fagforeningenes viktige rolle, og innsats med å sørge for god informasjon til utenlandske arbeidstakere. Samt Arbeidstilsynet, som har videreutvik-

let sitt nettsted «Know your rights» med informasjon på en rekke språk.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at den beste forebyggingen mot lønnsstyveri er ansatte som kjenner sine rettigheter. De utgjør førstelinjeforsvaret i kampen mot arbeidslivskriminaliteten. Disse medlemmer mener derfor man bør fortsette satsingen på Servicesenter for utenlandske arbeidstakere (SUA). På SUA får arbeidsinnvandrere viktig veiledning og kan ordne det de trenger for å jobbe i Norge.

Disse medlemmer understreker at man i tillegg må fortsette prioriteringen av forebyggende kampanjer på arbeidstakernes eget morsmål, slik som Arbeidstilsynets «Know Your Rights». I sistnevnte kampanje nådde man på to år over 350 000 utenlandske arbeidstakere. Disse medlemmer erkjenner samtidig at mange, og da spesielt utenlandske arbeidstakere, fortsatt ikke kjenner sine rettigheter og plikter. Man må derfor tenke nytt når det gjelder når og hvordan de kan sikres bedre informasjon.

Disse medlemmer er kjent med at enhver som skal jobbe i Norge, må ha skattekort og et norsk identitetsnummer. Når arbeidstaker får d-nummer, som er et norsk identitetsnummer, skal det være ID-sjekk med fysisk oppmøte. Det er en god anledning for å dele ut mer materiell og gi informasjon om arbeidstakers rettigheter og plikter, på arbeidstakernes eget språk. Disse medlemmer registrerer at statsråden melder at det i dag gis noe informasjon. Disse medlemmer får samtidig tilbakemeldinger om at informasjonen som i dag gis ut, er mangelfull, og i noen tilfeller helt fraværende. Det er viktig at teori og praksis stemmer overens. Regjeringen bør derfor ta en ny gjennomgang og oppdatere informasjonen som gis til utenlandske arbeidstakere i forbindelse med registrering for arbeid i Norge.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Rødt fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå og forbedre informasjonen som gis til utenlandske arbeidstakere i forbindelse med registrering for arbeid i Norge, herunder ved utdeling av d-nummer, og komme tilbake til Stortinget i løpet av 2024.»

Forslag 2 i representantforslaget

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre og Fremskrittspartiet, viser til at det som oppfølging av regjeringens handlingsplan mot sosial dumping i transportsektoren utredes innføring av HMS-kort i varebilbransjen. Dette er også en bransje Fellesforbundet i sitt skriftlige innspill fremhever som særlig aktuell i forbindelse med en eventuell utvidelse av ordningen.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til at HMS-kort er et lov-pålagt identitetskort for arbeidstakere i noen bransjer. Kortet bekrefter hvem som er arbeidsgiver og arbeidstaker, samt at virksomheten og den ansatte er registrert i de obligatoriske offentlige registrene. Disse medlemmer merker seg at alle som utfører arbeid på bygge- og anleggsplasser eller som helt eller delvis tilbyr renholdstjenester, bilpleie, hjullagring og hjulskift er pålagt å utstyre både norske og utenlandske arbeidstakere med HMS-kort. HMS-kortet er et viktig verktøy som fremmer seriositet og gjør Arbeidstilsynets kontroller vesentlig enklere og mer effektive. Disse medlemmer mener ordningen kan bli et sentralt verktøy for å bekjempe lønnsstyveri og kan med fordel utvides til flere utsatte bransjer.

Disse medlemmer mener at for å unngå misbruk, må det være skikkelig kontroll med hvem som får tak i HMS-kort. Krav om fysisk ID-sjekk eller bruk av BankID ved utstedelse av HMS-kort bør derfor utredes. I tillegg bør HMS-kortet forsterkes ved å legge til biometriske data, eksempelvis fingeravtrykk. Disse medlemmer mener det vil forebygge at det lages HMS-kort basert på falsk informasjon og dokumentasjon, eller at kortene brukes av andre enn den kortet er laget til. Formelle kvalifikasjoner kan også registreres for å synliggjøre at arbeidstaker er kvalifisert for arbeidet som utføres.

Disse medlemmer registrerer at teknologien gir nye muligheter for å avdekke lovbrudd og lønnsstyveri. Man bør derfor inkludere flere sanntidsopplysninger i HMS-kortet. Samtidig bør det lages en kobling til A-ordningen som viser lønn og skattetrekk, samt en kobling til innbetaling av offentlig tjenstepensjon og ytelsesutbetalinger fra Nav. Disse medlemmer registrerer at man ved bruk av teknologi kan sørge for at sannsynlige brudd på reglene automatisk rapporteres til den aktuelle tilsynsmyndigheten. Med en slik løsning kan varsler utløses dersom det ikke er betalt lønn til og skatt for arbeidstakere som logger seg inn på byggeplass. Dersom en ansatt eller oppdragstaker er registrert som 100 pst. ufør, sykemeldt eller går på dagpenger, og samtidig logger seg inn på byggeplassen, vil det også kunne meldes inn automatisk til Nav. Digitalisering og systemer som snakker bedre sammen på tvers vil gi tilsynene mulighet til å gjennomføre langt mer målrettede kontroller. Disse medlemmer understreker at når flere data blir registrert i sanntid og biometriske data kommer på plass, vil mulighetene for misbruk gå kraftig ned. Dermed kan man også utvide kortenes gyldighetstid, noe som vil gi en betydelig forenkling og innsparing for både myndigheter og næringsliv.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Rødt fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utvide ordningen med HMS-kort til flere utsatte bransjer, forsterke kortene med biometriske data og formelle kvalifikasjoner, og deretter utvide kortenes gyldighetstid, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Forslag 3 i representantforslaget

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser videre til at ordningen med HMS-kort er forankret i krav til arbeidsmiljø og helse-, miljø-, og sikkerhet (HMS) på arbeidsplassen, jf. arbeidsmiljøloven § 4-1 sjuende ledd og formålsbestemmelsene i forskrifter om HMS-kort. Flertallet mener HMS-kortordningen er et viktig virkemiddel i arbeidet mot sosial dumping og arbeidslivskriminalitet og er positive til å gjøre ordningen mer effektiv. Flertallet mener mer sanntidsinformasjon på kortet vil gjøre HMS-kortordningen mer effektiv. Arbeidet med å utvikle HMS-kortet bør intensiveres og regjeringen bør ta dette opp i dialogen med partene i arbeidslivet.

Flertallet støtter Fellesforbundet som i sitt skriftlige innspill skriver:

«Når det gjelder hvilke konkrete opplysninger og krav som skal stilles til HMS-kortet, er det derfor viktig å bygge videre på det arbeidet som nå gjøres av Arbeidstilsynet og ikke stille krav som gjør at dette arbeidet stopper opp.»

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til sine merknader under «Forslag 2 i representantforslaget.»

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Rødt fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen inkludere flere sanntidsopplysninger i HMS-kortet, herunder lage en kobling til A-ordningen (lønn og skattetrekk), OTP-innbetalinger og ytelsesutbetalinger fra Nav, samt sørge for at sannsynlige brudd på reglene automatisk rapporteres til den aktuelle tilsynsmyndigheten, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Forslag 4 i representantforslaget

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til sine merknader under «Forslag 2 i representantforslaget.»

Komiteens medlemmer i Høyre, Fremskrittspartiet og Rødt fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede krav om fysisk ID-sjekk eller bruk av BankID ved utstedelse av HMS-kort, og komme tilbake til Stortinget i løpet av 2024.»

Forslag 5 i representantforslaget

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at et enstemmig storting nylig sluttet seg til å endre arbeidsmiljøloven slik at fristen for når en arbeidskontrakt senest skal foreligge, forkortes fra en måned til syv dager, jf. Stortingets behandling av Innst. 60 L (2023–2024) jf. Prop. 130 L (2022–2023). Lovendringen trer i kraft fra 1. juli i 2024. Flertallet mener det er logisk at Stortingets lovvedtak får virke en tid før det vurderes eventuelle ytterligere endringer.

Flertallet viser her til skriftlig innspill fra Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO):

«I denne sammenheng vil vi presisere to forhold: For det første er fristen "så tidlig som mulig", og senest innen syv dager. I forarbeidene står det at "Dersom det lar seg gjøre å utforme et utkast på et tidligere tidspunkt [enn syv dager], er arbeidsgiver etter loven allerede forpliktet til å gjøre dette". For det andre gjelder det allerede en kortere frist for arbeidsforhold som varer kortere enn én måned og ved utleie av arbeidskraft: Etter arbeidsmiljøloven (aml.) § 14-5 (3) skal da arbeidsavtale inngås umiddelbart.»

Komiteens medlemmer fra Høyre erkjenner at skal man kunne inndrive et lønnskrav og slå ned på lønnstveri, er man avhengig av å få klarhet i hva som faktisk har skjedd. Dessverre sliter man i mange av sakene med mangel på dokumentasjon, noe som gjør det vanskeligere å føre bevis. Disse medlemmer mener man derfor må sette i verk flere tiltak, som kan gi mer sporbarhet og etterprøvbarehet. Det må bli enklere å få klarhet i hva som ble avtalt mellom partene og om arbeidsavtalen er overholdt.

Disse medlemmer merker seg at det er innført krav om at lønn som hovedregel skal utbetales via bank, slik at myndighetene i ettertid faktisk kan sjekke om pengene kom frem. Men de useriøse og kriminelle løvbryterne benytter stadig nye verktøy og metoder for å omgå lover og regler. Disse medlemmer mener derfor at Arbeidstilsynet bør få hjemmel til å ta beslag i relevante dokumenter som avdekkes under deres kontrollvirksomhet. Arbeidstilsynet bør også kunne innhente relevant informasjon direkte fra tredjeparter, for eksempel fra arbeidsgivers bank eller A-meldingen.

Disse medlemmer er kjent med at regjeringen, i tråd med minstekravene i EUs arbeidsvilkårsdirektiv, og etter vedtak i Stortinget, skal korte ned fristen for når skriftlig arbeidskontrakt skal være på plass, jf. arbeidsmiljøloven § 14-5, fra en måned til syv dager etter arbeidsforholdets oppstart. Samtidig vet man at det også i

tidsrommet før dette skjer grov utnyttelse. Arbeidstilsynet er blant dem som har gitt uttrykk for at fristen bør være kortere. Disse medlemmer mener at det ikke finnes noen gode grunner for å la arbeidstakeren være uvitende om lønnen og grunnleggende arbeidsvilkår før man setter dem i arbeid. Det bør derfor utredes et krav om skriftlig arbeidskontrakt fra første arbeidsdag, og som minimum bør det innføres krav om at lønnsopplysninger og de mest sentrale arbeidsvilkårene skal være avklart skriftlig fra dag én. Disse medlemmer understreker at det vil gi økt forutsigbarhet for arbeidstaker, lette bevisproblematikk for begge parter ved eventuelle tvister og forebygge utnyttning av sårbare arbeidstakere.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Rødt fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede krav om skriftlig arbeidskontrakt fra første arbeidsdag, og som minimum innføre krav om at lønnsopplysninger og de mest sentrale arbeidsvilkårene skal være gitt skriftlig fra dag én, og komme tilbake til Stortinget i løpet av 2024.»

Forslag 6 i representantforslaget

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser videre til at Arbeidstilsynet har fått i oppdrag å utrede om det kan være formålstjenlig å etablere en digital oversikt over arbeidskontrakter, herunder hva som kan være nytteverdien av en slik ordning og konsekvenser når det gjelder juridiske, organisatoriske og økonomiske forhold. Arbeidstilsynet opplyser at de foreløpig er i startfasen av dette arbeidet. Disse medlemmer mener det derfor vil være formålstjenlig å avvente Arbeidstilsynets utredningsarbeid før man konkluderer i dette spørsmålet.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at som et ledd i å sikre bedre dokumentasjon og enklere kontroll, bør regjeringen også innføre en digital løsning for arbeidskontrakter. Det vil gjøre det vanskeligere for en useriøs arbeidsgiver å forfalske eller fabrikkere arbeidsavtaler idet virksomheten blir kontrollert. Det vil også gjøre det enklere for arbeidstaker å sjekke sine rettigheter og plikter. Disse medlemmer viser til godt høringsinnspill fra Jussbuss, hvor man også foreslår at lønns slipper bør innlemmes.

Disse medlemmer understreker at det bør undersøkes hvilke løsninger som eksisterer i dagens marked, slik at det offentlige ikke setter opp nye statlige løsninger i konkurranse med dem. Det viktige er at det blir sporbarhet, slik at det ikke blir mulig å tilbakedatere og fabrikkere arbeidsavtaler.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen innføre en digital løsning for arbeidskontrakter, og vurdere om også lønsslipper bør innlemmes, for å sikre enklere kontroll av at arbeidstakernes rettigheter og lønnskrav blir ivaretatt, og komme tilbake til Stortinget innen revidert nasjonalbudsjett for 2025.»

Forslag 7 i representantforslaget

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet er opptatt av at arbeidslivskriminalitet og lønnsstyveri ikke skal lønne seg og at arbeidslivskriminalitet og lønnsstyveri skal straffes. Da må flere kriminelle pågripes, og det må bli enklere å drive seriøse virksomheter.

Disse medlemmer vil vise til at statsråden i sitt svarbrev slår fast at det er en prioritert sak for regjeringen å bekjempe lønnsstyveri. Disse medlemmer viser for øvrig til statsrådets svar:

«Jeg er likevel åpen for en videre vurdering av dette forslaget og andre tiltak som forebygger lønnsstyveri. Grunnpilaren for å sikre ryddige arbeidsforhold i vår arbeidslivsmodell er organiserte arbeidstakere og arbeidsgivere, og fagforeninger som kan ivareta arbeidstakernes interesser. Etter min vurdering er det hensiktsmessig å benytte trepartssamarbeidet i arbeidslivet til å vurdere hvordan innsatsen mot lønnsstyveri kan innrettes mest effektivt framover, og hvordan situasjonen for de sårbare arbeidstakerne kan forbedres.»

Og:

«Jeg vil derfor ta initiativ ovenfor partene for å vurdere hvordan innsatsen mot de mest alvorlige tilfellene av lønnsstyveri og statens rolle i dette kan innrettes fremover.»

Disse medlemmer er enige med statsråden i at det er mest formålstjenlig å involvere partene i arbeidslivet i en slik vurdering.

Komiteens medlemmer fra Høyre understreker at lønnsstyveri frarøver mennesker noe av det mest grunnleggende i livet, nemlig inntekt og tryggheten for å kunne forsørge seg selv og familien. Dette er alvorlig kriminalitet, og man har derfor innført straff på opptil 6 år for de groveste tilfellene, jf. Stortingets behandling av Innst. 520 L (2020–2021), jf. Prop. 153 L (2020–2021). Norge gikk med det foran som første land i Europa. Etter at loven ble innført, har NRK gransket alle sakene som har blitt anmeldt. Selv om flere er dømt og nye saker er på gang, viser NRKs undersøkelse at 90 pst. av sakene har blitt henlagt av politiet. Disse medlemmer mener derfor at det i tillegg til grep for å lette dokumentasjonen, er behov for å gi bedre hjelp til dem som blir utsatt for lønnsstyveri.

Disse medlemmer mener derfor at staten må overta innkrevingen av de mest åpenbare lønnskra-

ve. Staten er en tøffkreditor, som utvilsomt vil skremme mange useriøse arbeidsgivere. Med en slik ordning vil man også bidra til å jevne ut det skjeve styrkeforholdet mellom kriminelle aktører og utsatte arbeidstakere.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Rødt fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede hvordan staten kan overta innkrevingen ved de mer åpenbare tilfellene av lønnsstyveri, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte - med sikte på innføring i 2025.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti er bekymret for de mest utsatte arbeidstakerne aldri kommer i kontakt med en fagforening som kan bistå med innkreving, og er positive til at det opprettes en statlig ordning for dette. Det er viktig at en slik ordning innrettes slik at useriøse aktører ikke kan utnytte at staten tar regningen. Disse medlemmer viser til svarbrev fra statsråden og kommer til å følge opp på dette punktet hvis dette initiativet lar vente på seg:

«Jeg vil derfor ta initiativ ovenfor partene for å vurdere hvordan innsatsen mot de mest alvorlige tilfellene av lønnsstyveri og statens rolle i dette kan innrettes fremover.»

Forslag 8 i representantforslaget

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til at når det gjelder forslaget om juridisk hjelp til ofre for lønnsstyveri, informerer statsråden i sitt svarbrev om at Justis- og beredskapsdepartementet arbeider med andre deloppfølging av Rettshjelputvalgets utredning og dette forslaget er ett av flere forslag som vurderes.

Komiteens medlemmer fra Høyre mener det er behov for å forsterke hjelpeapparatet og de frivillige organisasjonenes rettshjelparbeid overfor ofre for arbeidslivskriminalitet og menneskehandel. Det bør utredes hvordan den juridiske hjelpen til ofre for lønnsstyveri kan styrkes, herunder om den bør innlemmes i ordningene med fri rettshjelp eller rettsråd.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Rødt fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede hvordan den juridiske hjelpen til ofre for lønnsstyveri kan styrkes, herunder om den bør innlemmes i ordningene med fri rettshjelp eller rettsråd, og komme tilbake til Stortinget innen statsbudsjettet for 2025.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti viser til høringsinnspill fra Kirkens Bymisjon, Jussbuss og Juridisk rådgivning for kvinner (JURK), som understreker viktigheten av fri rettshjelp, men som også kommer med viktige presiseringer på hvordan det vil se ut i praksis.

Andre forslag

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til høringsinnspill fra blant annet LO og understreker viktigheten av at forbrukerne og bedriftene får bedre verktøy for å oppdage de useriøse aktørene. Skal man unngå å handle med useriøse arbeidsgivere, og stoppe inntektsstrømmene deres, må man vite hvem de er. Derfor er det satt i gang et arbeid med å tilgjengeliggjøre mer seriositetsinformasjon, om selskaper for eksempel har betalt lønn, skatt og pensjon for sine ansatte. Bedre informasjon gir bedre valg. Disse medlemmer er kjent med at det som mangler, er lovhjemler som gir myndighetene tillatelse til å dele denne informasjonen. Disse medlemmer mener det er på tide at dette nå kommer på plass.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Rødt fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen tilgjengeliggjøre mer seriositetsinformasjon med private virksomheter og forbrukere, slik at de lettere kan ta bedre og informerte valg og unngå handel med useriøse, herunder virksomheter som begår lønnstveri, og komme tilbake til Stortinget i løpet av 2024.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet mener det har stor betydning i arbeidet for å begrense sosial dumping og arbeidslivskriminalitet at forbrukere er i stand til å ta informerte valg av tilbydere. Disse medlemmer viser til nettsiden handlehvit.no, som er en portal for å formidle informasjon og gi veiledning til forbrukere i slike situasjoner, samt regjeringens målsetning om å videreutvikle nettsiden i Handlingsplan mot sosial dumping og arbeidslivskriminalitet.

Disse medlemmer viser videre til Skatteetatens satsning «Tettpå» som hjelper forbrukere til å velge seriøse håndverkere. «Tettpå» er et tiltak på tvers av offentlige etater, partene i arbeidslivet, byggebransjen, eiendomsmeglerbransjen, finansnæringen og forbrukernes interesseorganisasjoner.

Komiteens medlem fra Rødt viser til de skriftlige innspillene. Instansene som er i direkte kontakt med sårbare arbeidstakere støtter i all hovedsak forslagene, i alle fall intensjonen i dem. Dette med-

lem mener det er viktig å ivareta innspillene om hvordan de ulike tiltakene bør innrettes. Dette medlem støtter alle forslagene, men har et alternativt forslag til forslag seks i representantforslaget, etter innspill fra Jussbuss.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen innføre en digital løsning for arbeidskontrakter og lønnsletter, for å sikre enklere kontroll av at arbeidstakernes rettigheter og lønnskrav blir ivaretatt, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Komiteens medlem fra Rødt viser til følgende i LOs høringsinnspill:

«LO mener at lovgiver må vurdere å gi tilsvarende bistand og oppfølging til ofre for utnyttelse i arbeids- og boligforhold, som den ofre for menneskehandel får. For de mest utsatte arbeidstakerne bør dette blant annet innebære adgang til rettshjelp, men også andre rettigheter: I en akutfase må de sikres tilgang til en trygg bolig, samt muligheten til å dekke grunnleggende behov som mat, klær og helsehjelp, uten at utnyttelsesforholdet må defineres som menneskehandel. Det er også viktig å sørge for at arbeideres lønnskrav ikke kan nulles ut i tilfeller der arbeidsgiver er ilagt overtredelsesgebyr, og å styrke solidaransvar-ordningen til også å omfatte profesjonelle byggherrer. Etter dagens regel vil mange som er utsatt for lønnstveri ikke rekke å fremme kravet overfor innleier før fristen har utløpt. Derfor bør ordningen forbedres ved at fristen for å fremme krav (aml. § 14-12 c (2)) utvides fra dagens tre måneder til (minst) seks måneder.»

Dette medlem støtter innspillet fullt ut og mener at disse tiltakene ville vært et veldig viktig bidrag for å ivareta sårbare og utnyttede arbeidstakere.

Dette medlem fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å gi tilsvarende bistand og oppfølging til ofre for utnyttelse i arbeids- og boligforhold, som den ofre for menneskehandel får. For de mest utsatte arbeidstakerne bør dette blant annet innebære adgang til rettshjelp, men også tilgang til en trygg bolig, samt muligheten til å dekke grunnleggende behov som mat, klær og helsehjelp, uten at utnyttelsesforholdet må defineres som menneskehandel.»

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag som sikrer at arbeideres lønnskrav ikke kan nulles ut i tilfeller der arbeidsgiver er ilagt overtredelsesgebyr, og om å styrke ordningen med solidaransvar til også å omfatte profesjonelle byggherrer og ved at fristen for å fremme krav, jf. arbeidsmiljøloven § 14-12 c (2), utvides fra dagens tre måneder til (minst) seks måneder.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt støtter også LOs ønske om et nasjonalt register over foretak som har dommer, bøter og sanksjoner mot seg.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen opprette et nasjonalt register over foretak som har dommer, bøter og sanksjoner mot seg, for å sikre maksimal åpenhet og tilgang på informasjon om kriminelle arbeidsgivere.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til Rødts nye forslag om digital løsning for arbeidskontrakter og lønnslipper.

Disse medlemmer her til sine merknader under «Forslag 6 i representantforslaget», samt til punkt 18 i regjeringens Handlingsplan mot sosial dumping og arbeidslivskriminalitet.

Disse medlemmer viser til Rødts nye forslag om å gi bistand og oppfølging til ofre for utnyttelse i arbeids- og boligforhold.

Disse medlemmer viser her til sine merknader under «Forslag 8 i representantforslaget». Disse medlemmer viser videre til at det viktigste grepet for å forbedre rettshjelpsordningen allerede er fulgt opp gjennom lovendringene om en ny modell for økonomisk behovsprøving. Disse medlemmer viser til at statsråden i sitt svarbrev informerer om at andre deloppfølging blant annet vil se nærmere på flere av utvalgets forslag. Disse medlemmer mener det er forslag fra utvalget som vil bidra til å styrke ordningen og som har fått bred støtte i høringen. Formålet med eventuelle endringer må være at det bidrar til at flere får rettslig bistand i saker av stor personlig og velferdsmessig betydning, og at saker løses på et tidligere stadium. Disse medlemmer ser frem til regjeringens andre deloppfølging av Retthjelpsutvalget.

Disse medlemmer viser til Rødts nye forslag om å sikre at lønnskrav ikke nulles ut i tilfeller der arbeidsgiver er ilagt overtredelsesgebyr og om å styrke ordningen med solidaransvar.

Disse medlemmer viser til at statsråden i sitt svarbrev varsler et initiativ ovenfor partene i arbeidslivet. Disse medlemmer mener det er mest formålstjenlig å involvere partene i arbeidslivet i en vurdering av disse spørsmålene og at det følges opp i det varslede initiativet.

Disse medlemmer viser til Rødts nye forslag om å opprette et nasjonalt register over foretak som har dommer, bøter og sanksjoner mot seg.

Disse medlemmer viser til at statsråden i sitt svarbrev varsler et initiativ ovenfor partene i arbeidslivet. Disse medlemmer mener det er mest formåls-

tjenlig å involvere partene i arbeidslivet i en vurdering av disse spørsmålene og at det følges opp i det varslede initiativet.

Forslag fra mindretall

Forslag fra Høyre, Fremskrittspartiet og Rødt:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen gjennomgå og forbedre informasjonen som gis til utenlandske arbeidstakere i forbindelse med registrering for arbeid i Norge, herunder ved utdeling av d-nummer, og komme tilbake til Stortinget i løpet av 2024.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen utvide ordningen med HMS-kort til flere utsatte bransjer, forsterke kortene med biometriske data og formelle kvalifikasjoner, og deretter utvide kortenes gyldighetstid, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen inkludere flere sanntidsopplysninger i HMS-kortet, herunder lage en kobling til A-ordningen (lønn og skattetrekk), OTP-innbetalinger og ytelsesutbetalinger fra Nav, samt sørge for at sannsynlige brudd på reglene automatisk rapporteres til den aktuelle tilsynsmyndigheten, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen utrede krav om fysisk ID-sjekk eller bruk av BankID ved utstedelse av HMS-kort, og komme tilbake til Stortinget i løpet av 2024.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen utrede hvordan staten kan overta inndringen ved de mer åpenbare tilfellene av lønnsstyveri, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte - med sikte på innføring i 2025.

Forslag 6

Stortinget ber regjeringen utrede hvordan den juridiske hjelpen til ofre for lønnsstyveri kan styrkes, herunder om den bør innlemmes i ordningene med fri rettshjelp eller rettsråd, og komme tilbake til Stortinget innen statsbudsjettet for 2025.

Forslag 7

Stortinget ber regjeringen tilgjengeliggjøre mer seriositetsinformasjon med private virksomheter og forbrukere, slik at de lettere kan ta bedre og informerte valg og unngå handel med useriøse, herunder virksomheter

som begår lønnsstyveri, og komme tilbake til Stortinget i løpet av 2024.

Forslag fra Høyre og Rødt:

Forslag 8

Stortinget ber regjeringen utrede krav om skriftlig arbeidskontrakt fra første arbeidsdag, og som minimum innføre krav om at lønnsopplysninger og de mest sentrale arbeidsvilkårene skal være gitt skriftlig fra dag én, og komme tilbake til Stortinget i løpet av 2024.

Forslag fra Høyre:

Forslag 9

Stortinget ber regjeringen innføre en digital løsning for arbeidskontrakter, og vurdere om også lønsslipper bør innlemmes, for å sikre enklere kontroll av at arbeidstakernes rettigheter og lønnskrav blir ivaretatt, og komme tilbake til Stortinget innen revidert nasjonalbudsjett for 2025.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt:

Forslag 10

Stortinget ber regjeringen innføre en digital løsning for arbeidskontrakter og lønsslipper, for å sikre enklere kontroll av at arbeidstakernes rettigheter og lønnskrav blir ivaretatt, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Forslag 11

Stortinget ber regjeringen opprette et nasjonalt register over foretak som har dommer, bøter og sanksjoner mot seg, for å sikre maksimal åpenhet og tilgang på informasjon om kriminelle arbeidsgivere.

Forslag fra Rødt:

Forslag 12

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å gi tilsvarende bistand og oppfølging til ofre for utnyttelse i arbeids- og boligforhold, som den ofre for menneskehandel får. For de mest utsatte arbeidstakerne bør dette blant annet innebære adgang til rettshjelp, men også tilgang til en trygg bolig, samt muligheten til å dekke grunnleggende behov som mat, klær og helsehjelp, uten at utnyttelsesforholdet må defineres som menneskehandel.

Forslag 13

Stortinget ber regjeringen fremme forslag som sikrer at arbeidernes lønnskrav ikke kan nulles ut i tilfeller der arbeidsgiver er ilagt overtredelsesgebyr, og om å styrke ordningen med solidaransvar til også å omfatte profesjonelle byggherrer og ved at fristen for å fremme krav, jf. arbeidsmiljøloven § 14-12 c (2), utvides fra dagens tre måneder til (minst) seks måneder.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av medlemmene i komiteen fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til dokumentet og råår Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k :

Dokument 8:142 S (2023–2024) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Aleksander Stokkebø, Henrik Asheim og Anna Molberg om å forebygge, dokumentere og slå ned på lønnsstyveri, og hjelpe ofre for arbeidslivskriminalitet – vedtas ikke.

Oslo, i arbeids- og sosialkomiteen, den 28. mai 2024

Freddy André Øvstegård

leder

Berit Tønnesen

ordfører

DET KONGELIGE
ARBEIDS- OG INKLUDERINGSDEPARTEMENT

Statsråden

Arbeids- og sosialkomiteen i Stortinget
Stortinget
Postboks 1700 Sentrum
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref

Dato

24/1444-

26. april 2024

Svar på Representantforslag 142 S (2023-2024) om å forebygge, dokumentere og slå ned på lønnstyveri, og hjelpe ofrene for arbeidslivskriminalitet

Jeg viser til brev fra komiteen av 11. april 2024 der det bes om en vurdering av Representantforslag 142 S (2023-2024). Enkelte av forslagene går inn på andre departementers ansvarsområder, og finansministeren og justis- og beredskapsministeren har bidratt til svarbrevet.

Som et generelt synspunkt, vil jeg innledningsvis vise til at den type regelendringer det her er tale om bør gjøres i samarbeid med partene i arbeidslivet. At vi har et sterkt trepartssamarbeid om viktige endringer som berører arbeidsgivere og arbeidstakere er et av de store fortrinnene ved den norske arbeidslivsmodellen.

Regjeringen la i oktober 2022 fram en handlingsplan mot sosial dumping og arbeidslivskriminalitet. Tiltakene i handlingsplanen dekker mange av de temaene som forslagsstillerne tar opp i representantforslaget. Jeg viser også til at regjeringen nylig har lagt fram Meld. St. 15 (2023-2024) om styrket innsats for forebygging og bekjempelse av økonomisk kriminalitet. Tiltakene som nevnes i denne meldingen vil også ha betydning for innsatsen mot arbeidslivskriminalitet. Endelig vil jeg vise til at regjeringen utreder en rekke tiltak knyttet til kontroll og sanksjon av arbeidsmiljøkriminalitet. Vi tar sikte på at regjeringens forslag sendes på bred alminnelig høring rett før, eller rett over, sommeren, og at den blir presentert for Stortinget gjennom en lovproposisjon på nyåret.

Ut over de temaene som nevnes i representantforslaget vil jeg trekke fram tre hovedområder som er blitt fulgt opp av regjeringen og som har stor betydning for å bedre situasjonen for arbeidstakere som utsettes for utnyttelse i arbeidslivet:

- Styrking av det organiserte arbeidslivet, som utgjør førstelinjeforsvaret mot sosial dumping og arbeidslivskriminalitet.
- Forbedre arbeidstakeres rettigheter i arbeidsmiljølovgivningen, for å motvirke usikre og uforutsigbare arbeidsforhold og bruk av løse tilknytningsformer.
- Ressursmessig styrking av Arbeidstilsynet.

Jeg har følgende kommentarer til de enkelte forslagene som fremmes i representantforslaget:

Forslag 1 om informasjon til utenlandske arbeidstakere

Styrket informasjon til utenlandske arbeidstakere er blant tiltakene i regjeringens handlingsplan. Flere offentlige etater utvikler nettbasert informasjon som skal gjøre opplysninger om arbeidsforhold og regelverk i Norge lettere tilgjengelig for utenlandske arbeidstakere. IMDI (Integrerings- og mangfoldsdirektoratet) har fått i oppdrag å utvikle nyinorge.no som en samlet digital tjeneste for at det skal være enkelt for arbeidsinnvandrere, flyktninger, utenlandske studenter mfl. å være ny i Norge. I første omgang er det lansert nettbasert informasjon rettet mot flyktninger fra Ukraina. Tjenesten skal bygges ut til flere målgrupper i samarbeid med andre myndigheter.

Skatteetaten, som folkeregistermyndighet, tildeler d-nummer til personer som har en midlertidig eller kortvarig tilknytning til Norge. Tildeling skjer på bakgrunn av rekvisisjon, og det er kun offentlige myndigheter, offentlige virksomheter og finansforetak som kan rekvirere et d-nummer. Det er rekvirentene som avgjør om vedkommende må møte personlig på skattekontoret for identitetskontroll. Skatteetaten er rekvirent der en person trenger d-nummer i forbindelse med søknad om skattekort. For utstedelse av skattekort stilles det krav om at det er foretatt en kvalifisert ID-kontroll ved personlig oppmøte på skattekontoret. Dette reguleres i forskrift om folkeregistrering. Det gis i dag ut informasjonsmaterieil til EU/EØS-borgere som møter i skranken hos Skatteetaten og på Servicesentrene for utenlandske arbeidstakere (SUA) i forbindelse med identitetskontroll. Informasjonen foreligger på flere språk, og inneholder opplysninger om skatt og skattekort, regler for bostedsregistrering, rettigheter i norsk arbeidsliv som blant annet skriftlig arbeidsavtale, lønn og feriepenger, og også informasjon om det organiserte arbeidslivet i Norge. I tillegg oppfordres mottaker til å bli elektronisk bruker. Sammen med informasjonsmaterieilet vil det gis ut en kvittering på tildelt d-nummer, der det kommer frem hvilke opplysninger som er registrert i Folkeregisteret, samt varighet på d-nummeret. Det henvises også til mer informasjon hos Arbeidstilsynet, som har videreutviklet sitt nettsted «Know your rights» med informasjon på en rekke språk.

Forslag 2-4 om ordningen med HMS-kort

Som oppfølging av regjeringens handlingsplan mot sosial dumping i transport utreder regjeringen innføring av HMS-kort i varebilbransjen. Det er fra før HMS-kort i bygg og anlegg, for renholdsvirksomheter og for virksomheter innen bilpleie, dekkskift mv.

HMS-kortordningen er forankret i krav til arbeidsmiljø og helse-, miljø-, og sikkerhet (HMS) på arbeidsplassen, jf. arbeidsmiljøloven § 4-1 sjuende ledd og formålsbestemmelsene i forskrifter om HMS-kort. I tillegg kan det tjene som et virkemiddel for å hindre kriminalitet og useriøsitet i arbeidslivet. Det er imidlertid viktig å understreke at HMS-kortet verken er, eller skal være, et identitetskort i tradisjonell forstand.

Dagens regelverk er basert på at det er arbeidsgiver som er eier av HMS-kortet, og ansvarlig for at arbeidstakere som utfører arbeid har gyldig HMS-kort. Forslagene som skisseres i representantforslaget, går i retning av at det er arbeidstaker selv som må eie HMS-kortet og dermed være ansvarlig for at HMS-kortet er gyldig. Dette ville innebære en helt annen innretning og endre hele formålet med HMS-kortene. Arbeidstilsynet, som fører tilsyn med HMS-kortordningen, retter sitt tilsyn mot arbeidsgiverne/virksomhetene og ikke arbeidstakerne. Slik jeg forstår det, ville endringer som skissert i representantforslaget innebære en helt annen type ordning.

Samfunnsøkonomisk analyse har nylig gjennomført en evaluering av ordningen. Deres rapport tyder på at kravet om HMS-kort bidrar positivt til økt etterlevelse av arbeidsmiljøregelverket. Det er også gjennomført flere forbedringer i ordningen i senere år, for eksempel er HMS-kortenes kobling til Skatteetatens Oppdrags- og arbeidsforholdsregister blitt effektivisert. Bruken av HMS-kort som grunnlag for registrering i mannskapslistene og i adgangssystemer for byggeplasser har bidratt til bedre oversikt og styrket oppdragsgiveres muligheter til å føre effektiv kontroll. I utredningen er det også vurdert om informasjon om utdanning og kvalifikasjoner bør kobles til HMS-kortene, men det konkluderes med at det å koble på ytterligere databaser om kvalifikasjoner eller andre egenskaper ved arbeidstakerne vil være svært krevende, både praktisk og ressursmessig. Dersom for eksempel eksisterende opplysninger fra norske registerdata skulle kobles til kortene, ville det kunne føre til ulik informasjonstilgang i forhold til utenlandske arbeidstakere.

Etter min vurdering bør Arbeidstilsynet fortsette å utvikle og effektivisere HMS-kortordningen innenfor gjeldende formål og innretning. Forslagene som er fremmet i representantforslaget vil i praksis innebære at ordningen endres på en grunnleggende måte. Det vil jeg advare mot.

Forslag 5-6 om arbeidskontrakter

Stortinget har nylig enstemmig sluttet seg til å endre arbeidsmiljøloven slik at fristen for når en arbeidskontrakt senest skal foreligge forkortes fra en måned til syv dager, jf. Prop. 130 L (2022-2023) og Innst. 60 L (2022-2023). Lovendringen trer i kraft fra 1. juli i år. Det er naturlig at Stortingets lovvedtak får virke en tid før det vurderes ev. ytterligere endringer.

Som oppfølging av regjeringens handlingsplan mot sosial dumping har Arbeidstilsynet fått i oppdrag å utrede om det kan være hensiktsmessig å etablere en digital oversikt over arbeidskontrakter, herunder hva som kan være nytteverdien av en slik ordning og

konsekvenser når det gjelder juridiske, organisatoriske og økonomiske forhold. Arbeidstilsynet opplyser at de foreløpig er i startfasen av dette arbeidet.

Forslag 7-8 om lønnstyveri

Bestemmelsene i straffeloven §§ 395 og 396 om lønnstyveri ble vedtatt av et enstemmig Storting i 2021 og trådte i kraft fra 2022. Bestemmelsene fastsetter straff for arbeidsgivere som utilbørlig og med forsett om en uberettiget vinning for seg selv eller andre unnlater å betale avtalt eller lovbestemt lønn eller annen godtgjørelse. Lønnstyveri kan straffes med bot eller fengsel inntil 2 år, eller inntil 6 år ved grovt lønnstyveri.

Lønnstyveri er en alvorlig utfordring i arbeidslivet, som innebærer ulike situasjoner hvor arbeidsgiver beriker seg på bekostning av sårbare arbeidstakere. Det er en prioritert sak for regjeringen å bekjempe lønnstyveri. I tillegg til politiets oppfølging av straffesaker gjøres dette også gjennom håndheving av blant annet arbeidsmiljøloven og allmenngjøringsloven. Myndighetenes kontrollinnsats er viktig for å avdekke lønnstyveri. Den første saken hvor det er gitt fellende dom for lønnstyveri startet med kontroll gjennomført av a-krimsentret i Oslo, og ble fulgt opp ved at Arbeidstilsynet anmeldte forholdet til politiet. Ifølge en rapport fra Økokrim fra 2023 ses lønnstyveri ofte i sammenheng med uforsvarlig overtid, mangelfulle eller fraværende arbeidskontrakter og andre brudd på arbeidsmiljøloven. Lønnstyverier rammer i størst grad ansatte i mindre virksomheter, og tilgjengelig informasjon tilsier at utenlandske arbeidstakere innen lavlønnsyrker er spesielt utsatt.

I forslag 7 bes det om en utredning av hvordan staten kan overta inndrivningen av «de mer åpenbare tilfellene av lønnstyveri». Jeg vil først understreke at jeg naturligvis er positiv til formålet: Å bekjempe lønnstyveri. Forslaget er bare kort beskrevet og slik sett ikke helt enkelt å kommentere. Slik jeg ser det, er det imidlertid noen betenkeligheter med en ordning som den skisserte, både av praktisk og prinsipiell art.

Dersom staten skal dekke ubetalt lønn i tilfeller av «mer åpenbare tilfeller av lønnstyveri», må dette ha et lovmessig grunnlag, være basert på allmenne kriterier og være søknadsbasert. Jeg legger videre til grunn at en eventuell statlig dekning av arbeidsgivers gjeld må forutsette at staten først gjør tilstrekkelige undersøkelser for å kunne slå fast at det angitte kravet er reelt og riktig. Dette vil kunne være ressurskrevende. Jeg vil i den forbindelse vise til at staten som kjent forskutterer lønn, på visse vilkår og innenfor fastsatte rammer, i tilfeller hvor arbeidsgiver slås konkurs. Den statlige lønnsgarantiordningen er derved knyttet til en offentlig konkursbehandling hvor kravene først gjennomgås av bostyrer, basert på regnskaper og annen dokumentasjon/vitnemål i boet, og eventuelt av skifteretten. Likevel er den statlige lønnsgarantiordningen i regi av NAV meget ressurskrevende og det er ikke ubetydelig saksbehandlingstid. I en ordning med statlig forskuttering av lønn *utenfor* konkurs, vil den aktuelle statlige etaten selv måtte se til at det aktuelle kravet er tilstrekkelig dokumentert, uten å ha tilgang til virksomhetens dokumenter osv. I tillegg til å undersøke at kravet i seg selv er riktig, må det dessuten tas stilling til hvorvidt det er et (klart) tilfelle av lønnstyveri, dvs. at arbeidsgiver har hatt til hensikt å stjele arbeidstakers lønn. Dette er i utgangspunktet vanskelige bevisvurderinger. Jeg viser til at det kan være mange årsaker til

at lønnen uteblir, og at forskjellige former for økonomiske problemer med driften nok er den vanligste. En ordning hvor staten forskutterer lønn ved tilfeller av lønnstyveri, kan derfor fort bli både ressurskrevende og lite treffsikker, hvor mange saker må avvises. Det kan heller ikke utelukkes at en slik ordning kan øke risikoen for misbruk og overtredelser. Det kan tenkes at vissheten om at staten uansett vil dekke lønnen, i seg selv vil kunne gi grunnlag for, eller forlenge, situasjoner med lønnstyveri. Det kan også være et misbrukspotensiale knyttet til for eksempel fiktive arbeidsavtaler. Jeg er likevel åpen for en videre vurdering av dette forslaget og andre tiltak som forebygger lønnstyveri.

Grunnpilaren for å sikre ryddige arbeidsforhold i vår arbeidslivsmodeLL er organiserte arbeidstakere og arbeidsgivere, og fagforeninger som kan ivareta arbeidstakernes interesser. Etter min vurdering er det hensiktsmessig å benytte trepartssamarbeidet i arbeidslivet til å vurdere hvordan innsatsen mot lønnstyveri kan innrettes mest effektivt framover, og hvordan situasjonen for de sårbare arbeidstakerne kan forbedres. Som nevnt er et av de store fortrinnene ved den norske arbeidslivsmodeLLen at vi har et sterkt trepartssamarbeid hvor viktige endringer som berører arbeidsgivere og arbeidstakere tas opp

Jeg vil derfor ta initiativ ovenfor partene for å vurdere hvordan innsatsen mot de mest alvorlige tilfellene av lønnstyveri og statens rolle i dette kan innrettes fremover.

Når det gjelder forslag 8 om juridisk hjelp til ofre for lønnstyveri oppfatter jeg at det først og fremst gjelder ordningen med rettshjelp, som hører til Justis- og beredskapsdepartementets ansvarsområde. Justis- og beredskapsdepartementet viser til at daværende regjering satte ned Rettshjelputvalget i oktober 2018. Utvalget fikk i mandat å foreta en bred gjennomgang av rettshjelpsordningen. Utredningen ble levert i april 2020 (NOU 2020:5 Likhet for loven – lov om støtte til offentlig rettshjelp (rettshjelpsloven)). Regjeringens lovforslag om å innføre en ny modell for økonomisk behovsprøving for rettshjelp ble vedtatt av Stortinget i desember 2023, jf. lov 20. desember 2023 nr. 109 om endringer i rettshjelpsloven (ny modell for økonomisk behovsprøving). Dette er regjeringens første deloppfølging av Rettshjelputvalgets utredning. Når den nye modellen trer i kraft vil det føre til at flere får rett til offentlige støtte til rettshjelp.

I dag kan man søke om å få dekket rettshjelp i saker om lønnsinndrivelse etter unntaksbestemmelsene i rettshjelpsloven. Rettshjelputvalget foreslo at saker om lønnsinndrivelse skal gjøres til en prioritert sakstype i rettshjelpsloven. Forslaget innebærer at dersom en søker oppfyller de økonomiske vilkårene i rettshjelpsloven vil man ha rett til rettshjelp i saker om lønnsinndrivelse. Justis- og beredskapsdepartementet arbeider nå med andre deloppfølging av utvalgets utredning og dette forslaget er ett av flere forslag som vurderes.

Med hilsen

Tonje Brenna

Tonje Brenna

